

Михайло КЕЛЬМАН

Національний університет “Львівська політехніка”,
професор кафедри теорії права та конституціоналізму
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,
доктор юридичних наук, професор
mykhailo.s.kelman@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-4393-4626

КОНСТИТУЦІЙНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ (частина 2)

<http://doi.org/10.23939/law2025.45.063>

© Кельман М., 2025

За двадцять дев'ять років своєї діяльності Конституційний Суд України викликав чимало критики у влади та суспільства, багато в чому через недосконалість законодавства, яке регулює його діяльність.

Конституційний контроль – це сукупність правових засобів, за допомогою яких забезпечується виконання конституційних норм, здійснюється процедура перевірки актів влади, у тому числі норм загального характеру, а в разі суперечності Конституції – визнання неконституційними норм нижчого рівня, прийнятих не відповідно до них. Основою цього контролю є дотримання принципу конституційного верховенства. Контроль конституційності є темою, яка має велике значення у вивченні не лише конституційного права, але й інших галузей права. Щоб зрозуміти механізм контролю, треба дізнатися, на які норми цей механізм впливатиме. Загалом можна сказати, що первинні норми, незалежно від того, які з них ґрунтуються на самій Конституції, є нормативними засобами, що підлягають такому контролю.

Отже, контроль (аналіз вертикальної сумісності) впливає з жорсткості та верховенства Конституції, що передбачає поняття нормативного масштабування, де Конституція займає вершину піраміди, будучи основою чинності всіх інших норм. Здійснення конституційного контролю можливе лише за умови наявності конституції як такої, водночас норми конституції повинні бути формально визначеними та мати вищу юридичну силу порівняно з нормами усіх інших актів. Головним об'єктом конституційного контролю є Конституція, а єдиним завданням Конституційного Суду України – гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України. Конституційний Суд України як орган, що здійснює цей контроль, гарантує верховенство Конституції України та забезпечує конституційну законність на основі принципу верховенства права, що є важливим для формування нормативно-правової основи сучасних перетворень у державі та суспільстві.

Ключові слова: конституційне судочинство, конституційний контроль, конституційне правосуддя, верховенство Конституції, органи державної влади, юридична сила, правові системи, конституційне регулювання, нормативні акти, рішення.

Постановка проблеми. У сучасному світі спостерігаємо посилення впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на правові системи країн, у зв'язку з чим на перший план виходить проблема забезпечення правової стабільності. Конституційне судочинство має істотне значення для забезпечення стабільності та цілісності правового середовища. Сучасні країни стикаються з викликами, пов'язаними з політичними, економічними та соціокультурними змінами, які викликають нестабільність у правовій сфері. Щоразу більші виклики, такі як глобалізація, терористичні загрози, війни та гуманітарні загострення, змушують переглянути здатність традиційних правових систем підтримувати ефективність та стійкість правосуддя. В умовах несприятливих змін конституційний контроль є важливим механізмом державно-правового управління, здатним у потенціалі забезпечити правову стабільність. Втім залишається актуальним питання щодо ефективності і здатності конституційного контролю адаптуватися до нових викликів. Тому закономірно постає питання, чи є переосмислення ролі конституційного контролю в забезпеченні правової стабільності важливим завданням для теоретиків і практиків права, адже саме від цього залежить спроможність правової системи відповідати сучасним викликам та зберігати свою ефективність у довгостроковій перспективі.

Аналіз дослідження проблеми. Треба зазначити, що низка останніх досліджень і публікацій у сфері конституційного судочинства акцентує увагу на його ключовій ролі у підтриманні правової стійкості. Наприклад, дослідження провідних науковців, серед яких можна виділити роботи В. Б. Авер'янова, В. Д. Бабкіна, М. І. Козюбри, А. М. Колодія, М. В. Костицького, В. В. Копейчикова, Н. Р. Малишева, О. М. Мироненко, Є. В. Назаренко, В. Ф. Опришка, М. П. Орзіха, В. Ф. Погорілка, П. М. Рабіновича, В. М. Селіванова, Є. А. Тихонова, О. Ф. Фрицького, В. М. Шаповала та інші, зосереджені на еволюції понять і методів конституційного контролю в умовах змін сучасного правового середовища.

Мета статті – висвітлення ролі органу конституційної юстиції в державному механізмі, особливостей правового регулювання його статусу, вибору конкретної моделі судового конституційного контролю та відповідних державно-правових традицій.

Виклад основного матеріалу. У першій частині статті ми наголошували, що Конституційний Суд є незалежним арбітром у структурі державної влади. Тому основним завданням інституту контрольної влади є здійснення функції контролю влади, насамперед щодо стримування законодавчої та виконавчої гілок влади, так і забезпечення функцій зазначеного органу.

Оскільки законодавчий перелік функцій органу конституційної юстиції та конституційного контролю є неповним, у теорії конституційного права існують різні класифікації цих функцій. Зокрема, М. Кельман виділяє: 1) роз'яснювальну (основну) функцію – Конституційний Суд дає обов'язкове тлумачення Конституції та законів; 2) превентивну функцію – роз'яснювальні акти Конституційного Суду запобігають порушенням Основного закону і таким способом гарантують верховенство закону на всій території України; 3) функцію контролю органів влади [1, с. 911].

М. Савенко, аналізуючи діяльність Суду, виділяє такі функції, як: 1) функція правосуддя (конституційного контролю) – спори та конфлікти, що належать до компетенції Конституційного Суду, останній розглядає в установленому порядку та виносить рішення від імені держави; 2) функція тлумачення Конституції та законів України; 3) функція правової охорони Конституції – уся діяльність Суду, спрямована на забезпечення правової охорони Основного закону, встановленого ним конституційного ладу, прав і свобод людини й громадянина та інших положень; 4) функція

забезпечення дотримання принципу поділу влади (арбітраж) – вирішуючи спори та конфлікти щодо компетенції, Суд відіграє роль арбітра. Відповідно до своїх повноважень щодо таких спорів, Суд може перевіряти конституційність нормативних актів лише щодо повноважень відповідного органу; 5) правоохоронна функція [2, с. 179].

М. Тесленко подає таку схему функцій органу конституційної юрисдикції: контрольна функція (власне судова) полягатиме у вирішенні конституційних спорів, що реалізуються через судочинство щодо конституційності законів та інших нормативних актів; інтеграційна функція характеризується тим, що рішення Конституційного Суду України спрямоване на об'єднання зусиль уряду з метою захисту Основного закону; координаційна функція – рішення про визнання неконституційними законів та інших нормативно-правових актів забезпечують практичну реалізацію в юридичній практиці принципу розподілу повноважень, оскільки спрямовують дії органів державної влади на реалізацію їх повноважень у межах компетенції, передбаченої Конституцією України; правотворча функція – Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції, уповноваженим приймати рішення обов'язкового характеру, які є остаточними та не можуть бути оскаржені; політична функція – рішення Конституційного Суду спрямовані на забезпечення політичної стабільності в країні [3, с. 39].

Справді, як орган влади Конституційний Суд є суб'єктом політики та невід'ємним елементом політичної системи України. І хоча вона безпосередньо не розглядає питання політичного характеру, її дії впливають на перебіг політичного життя. М. Тесленко зазначив, що "Конституційний Суд України не може відгороджуватися від проблем політики, оскільки політика закладена в Конституції. Він також не може відгороджуватися від посередницької місії в правових і політичних конфліктах, оскільки цей вищий судовий орган захищає конституційний лад". Водночас рішення Конституційного Суду повинно мати правові підстави, гарантуючи верховенство права, а не політичні інтереси [3, с. 40]. На підтвердження своїх слів М. Тесленко наводить ідею Ж. Овсепяна, який підкреслює, що роль органу конституційної юрисдикції в політичній системі може зрости лише за умови, що його діяльність не порушує спеціалізації судового конституційного контролю в контексті поділу влади [3, с. 42].

На жаль, досить часто Конституційний Суд залучається до вирішення політичних питань. Прикладом цього можуть слугувати справи про використання української мови [4, с. 28], проведення Всеукраїнського референдуму за народною ініціативою [5, с. 45] тощо. Приймаючи зазначені рішення, орган конституційної юстиції у будь-якому разі підтримує позицію певної сторони спору. Особливо небезпечно це під час передвиборчої кампанії, коли така ініціатива може призвести до спалаху опозиції.

Найбільш загально політична функція проявляється через забезпечення керівництва Конституції та верховного тлумачення Конституції і законів; забезпечення захисту конституційних прав, свобод людини та громадянина; нагляд, за умови, що органи влади дотримуються принципу поділу повноважень у своїй діяльності, О. Кордун пропонує розширити перелік повноважень Конституційного Суду такими функціями: 1) оцінка відповідності конституційної діяльності та актів політичних партій; 2) перевірка конституційності виборів і референдумів [6, с. 18]. Наявність повної регламентації зазначених питань дасть змогу певною мірою уникнути прямого втягнення органу конституційної юрисдикції у політичний процес.

Ж. Овсепян заперечує О. Кордуну, оскільки орієнтація конституційних судів на "заборону" чи "підтримку" будь-якої з політичних партій дестабілізує владу [6, с. 30]. Крім того, відомий польський конституціоналіст Л. Гарліцький стверджує, що конституційне правосуддя взагалі не охоплює такі питання, як вибіркові суперечки, контроль за політичними партіями та проведення референдумів [7, с. 167]. Автор також вважає недоцільним передачу Конституційному Суду України комплексу вищезазначених функцій. Цей крок вплине на інститут конституційної юстиції, який і сьогодні завалений роботою. Він не в змозі оперативно та якісно розглянути величезний потік справ. Насамперед це пов'язано зі складністю розгляду та вивчення матеріалів спору; це, безсумнівно,

вплине на термін розслідування справи. Крім того, поки що є державні органи, які здійснюють нагляд за виборами та референдумами, і до них можна оскаржувати спірні моменти. Це вибіркові комісії, комісії з проведення референдуму та суди загальної юрисдикції.

Не всі науковці підтримують норму, що надає право на офіційне тлумачення положень Конституції та законів України Конституційному Суду України. Здійснюючи таке тлумачення, активним суб'єктом законодавчої влади стає сам орган конституційного контролю.

В. Селіванов виступає проти передання функцій офіційного тлумачення Конституції та законів України органу, що здійснює контроль. Він вважає, що питання про відповідність нормативних актів принципу верховенства права повинно вирішуватися Конституційним Судом. Незалежний від парламенту орган може безсторонньо розглядати питання щодо конституційності законів та інших нормативно-правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, а також правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; відповідність чинних міжнародних договорів, які вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість, Конституції України; додержання конституційної процедури розслідування та розгляду справи про усунення Президента з поста в порядку імпічменту. Такий підхід пояснюється просто – «ніхто не може бути суддею у своїй справі» [8, с. 16].

В. Гергелійник також виступає за обмеження повноважень парламенту Конституційним Судом України. На його думку, орган конституційного контролю в структурі державних інститутів відіграватиме важливу роль, оскільки забезпечує рівноправність функціонування органів виконавчої та законодавчої влади. Інститут контролю через самостійне тлумачення забезпечує точне виконання Конституції та інших нормативних актів, підвищує їхнє значення як регуляторів функціонування суспільства та держави [9, с. 87]. В. Тихий зауважує, що збереження за Верховною Радою України функції тлумачення Конституції та законів України не лише створює загрозу внесення змін до цих нормативно-правових актів з метою надання їм зворотної дії, а також позбавляючи рішення Конституційного Суду остаточності, що призводить до їх перегляду та скасування, таким способом підриваючи стабільність законодавства [10, с. 24]. На думку автора, тлумачення Конституції та законів України повинно виконуватися Конституційним Судом України. Дозволяючи певну модель поведінки, Верховна Рада України може визначити суть такої норми. Проте парламент не може об'єктивно вирішити питання відповідності зазначеної норми Конституції, оскільки в цих випадках він змушений контролювати власну діяльність.

М. Тесленко подає ще одну класифікацію функцій Конституційного Суду України: 1) соціальна функція забезпечує рівні можливості для всіх громадян у досягненні добробуту, соціальної стабільності (забезпечення мінімального розміру заробітку, державна підтримка сім'ї, материнства), батьківство та дитинство; розвиток системи соціальних послуг тощо); 2) економічна функція спрямована на захист економічних прав, свобод і законних інтересів громадян (підтримка товаровиробника, у тому числі малого бізнесу; проведення інвестиційної політики, приватизація тощо); 3) функція сприяння розвитку науки, культури та освіти – забезпечення правових гарантій у сфері розвитку культури – кінематографу, літератури, театрального мистецтва, живопису, музики та архітектури; фізкультура і спорт; телебачення і радіо, інші медіазасоби; охорона об'єктів культури, комплексів історичних пам'яток, музеїв, архівів, бібліотек, заповідних територій [11, с. 59]. Конституційний Суд приймає рішення, що є обов'язковими для виконання у межах його повноважень. Рішення ухвалюються на основі розгляду справ про конституційність законів та інших правових актів Верховної Ради, актів Президента, Кабінету Міністрів, а також актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Конституційний Суд дає висновки у справах щодо відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих, що вносяться до Верховної Ради для надання схвалення їх обов'язковості; щодо виконання конституційної процедури розслідування та розгляду справи стосовно відставки Президента України через імпічмент; щодо офіційного роз'яснення Конституції та законів України.

Рішення Конституційного Суду, яким правовий акт або його окремі положення визнаються неконституційними (тобто такими, що не набули чинності), мають нормативний характер. Вони є автономними, оскільки не потребують повторного прийняття іншими органами державної влади. З моменту ухвалення Конституційним Судом рішення про неконституційність, закони, інші правові акти або їх окремі положення вважаються незаконними та втрачають юридичну силу. Це слугує підставою для анулювання інших нормативних актів, ухвалених до їх уточнення на основі зазначених положень.

Акти тлумачення, хоч і мають певні ознаки нормативності (загальнодержавної обов'язковості), не можуть розглядатися, на думку більшості, як самостійне джерело права. Насамперед це стосується актів нормативного тлумачення (їхньою метою є роз'яснення змісту права), які охоплюють невизначене коло учасників суспільних відносин і можуть не раз застосовуватися в юридичній практиці. На це також вказують відомі конституціоналісти В. Тихий, В. Шаповал, М. В. Тесленко: висновки органу конституційної юстиції щодо нормативного тлумачення конкретизують зміст закону. Тому акти тлумачення мають мати допоміжний характер щодо предмета тлумачення або роз'яснення і не повинні змінювати його значення.

Тлумачення Конституції, законів та інших актів стосовно відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів або тих, які подаються до Верховної Ради для затвердження їх обов'язковості. Додержання конституційної процедури розслідування та розгляд справи щодо відсторонення Президента України з посади в порядку імпічменту; відповідність законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 основних законів, хоча й має прецедентний характер для подальшої діяльності Суду, не може вважатися нормативним через причинно-наслідковий зв'язок зазначених вище випадків. Таке тлумачення (каузальне) здійснюється за допомогою вирішення спору – конкретного питання про відповідність акту Конституції України. А. Крусян проводить градацію актів тлумачення з урахуванням їхньої чинності. Якщо тлумачення закону може бути змінено парламентом внаслідок зміни закону, то тлумачення Конституції може бути здійснене лише після зміни норм Конституції. Тобто акти, які визначають конституційність та тлумачать Конституцію України, мають постконституційний рівень. Вони хоч і не відповідають Конституції, але все ж стоять вище законів та інших правових актів. Що стосується актів тлумачення законів, то вони є дійсними [12, с. 70–71].

У разі потреби суд може визначити порядок і терміни виконання свого рішення, а також зобов'язати відповідні державні органи виконати зазначені акти. На жаль, ця норма скоріше вигадка ніж реальність. Орган конституційної юстиції та конституційного контролю не має реальних засобів впливу та немає законодавчо врегульованого механізму виконання актів Конституційного Суду. Відповідні норми цивільного чи адміністративного процесу вимоги до конституційного процесу не задовольняють. Тому Україна потребує спеціального нормативного врегулювання виконання рішень і висновків Конституційного Суду з чітким переліком уповноважених органів державної влади. Потрібно також чітко визначити види юридичної відповідальності та розміри санкцій за невиконання зобов'язань.

Враховуючи особливе становище Конституційного Суду України в структурі державних органів, він також зобов'язаний дотримуватись власних рішень. Здійснюючи нагляд за законністю актів вищих органів публічної влади, орган конституційного судочинства та контролю не контролюється жодним державним чи політичним утворенням. Тому для нього актуальний принцип самообмеження. Наразі суд є арбітром у багатьох випадках, коли відбувається розмежування компетенції між органами законодавчої та виконавчої гілки влади. Навіть суперечки щодо таких прав, як право на життя, свободу об'єднань, судовий захист, правова допомога, охорона здоров'я та медична допомога, забезпечення належного рівня життя, виборчі права, соціальний захист і інші, вирішувалися через інтерпретацію або визнання актів Конвенції. Потрібно враховувати положення статті 3 Конституції України, згідно з яким людина, її життя, здоров'я, недоторканність, честь і безпека визнані найвищою

соціальною цінністю в державі; орієнтація державної діяльності залежить від прав і свобод особи та їхніх гарантій; основним обов'язком держави є гарантування прав і свобод людини. На п'ятиріччя Конституції України (28 червня 2001 року) кількість рішень щодо компетенційних питань майже вдвічі перевищувала кількість рішень, що стосувалися правового статусу людини. Це вказує на переважання відносин влади над особистими. У майбутньому Конституційний Суд повинен стати передусім важливим інструментом захисту прав та свобод особи.

Також законодавці повинні завершити визначення всіх предметів, що підлягають прямому зверненню до Конституційного Суду. Зокрема, такими суб'єктами мають стати суди загальної юрисдикції. Не можна погодитися з практикою оскарження через Верховний Суд України, оскільки в цьому випадку, як зазначає В. Шаповал, терміновість розгляду є відносною.

Попри вищезазначені недоліки, Конституційний Суд України активно працює над усуненням суперечностей в Основному Законі, прагнучи довести, що конституційне правосуддя може стати ефективним механізмом удосконалення правової системи та запобігання серйозним конфліктам між різними гілками влади. За п'ять років роботи цей інститут розглянув низку питань, які спричиняють різні погляди та суперечливі дискусії. Зокрема, прийнято рішення про: невідповідність депутатського мандата з іншими видами діяльності; визначення компетенції Конституційного Суду України щодо розгляду питань про відповідність Конституції правових актів органів Верховної Ради України, прийнятих до набуття чинності Конституції України; компетенція Рахункової палати; приватизація державного житлового фонду; тимчасове виконання обов'язків посадових осіб; фінансування судових установ; створення депутатських об'єднань; позачерговий розгляд Верховною Радою України законодавчих ініціатив, визначених Президентом України як термінові; право на вільне утворення профспілок; підписання міжнародних контрактів; правовий статус народного депутата України; відповідність Конституції законопроектів про внесення змін до Основного Закону України тощо.

Акти органу конституційної юрисдикції мають вплив і на правоохоронний механізм України. У своїх рішеннях Конституційний Суд демонструє високу правову культуру, зростає рівень правової аргументації. Це означає, що конституційна юрисдикція, незважаючи на всі проблеми її розвитку, є прикладом успіху конституційних реформ. Суд забезпечує правову охорону Конституції України не лише за допомогою вирішення питань, що належать до його компетенції, а й через факт свого існування. Можливість звернення до Конституційного Суду щодо офіційного роз'яснення законів та відповідності правових актів змушує законотворчі органи діяти відповідно до Конституції України і є випереджальним заходом проти порушення її норм, тому сприяє зміцненню конституційної законності.

Отже, характерною рисою українського конституціоналізму є фактичне гарантування стабільності Конституції через створення окремого органу для конституційного контролю та правосуддя – Конституційного Суду України. Унікальна роль цього органу полягає в забезпеченні верховенства Конституції над іншими правовими актами та її прямому впливі на діяльність учасників соціальних взаємодій. Конституційний Суд України має кілька важливих особливостей: по-перше, конституційний контроль є однією з його ключових функцій; по-друге, Суд посідає автономну позицію в судовій системі; по-третє, його рішення є остаточними, обов'язковими та зазвичай обґрунтованими з правового погляду. Отже, Конституційний Суд є багатофункціональним органом з чітким визначенням основних напрямів своєї діяльності та методів їх реалізації. Незважаючи на суперечливість, складнощі в механізмі виконання рішень і недосконалість переліку суб'єктів оскарження, орган конституційної юстиції та контролю залишається одним із найбільших досягнень після ухвалення Конституції.

Висновки. Отже, щодо місця інституту конституційного судочинства в правовій структурі України, варто відзначити, що він посідає унікальну позицію в межах поділу влади. Конституційний Суд є складовою частиною системи вищих державних органів і перебуває на рівні таких ключових інститутів, як президент, парламент і уряд. Однак, за деякими ознаками, Конституційний Суд має пріоритет над цими органами, адже, здійснюючи конституційне правосуддя, він здатен впливати на їхню діяльність, розглядаючи питання про конституційність актів, а також надаючи офіційні тлумачення Конституції та законів країни. Враховуючи це, можна стверджувати, що діяльність Конституційного Суду має особливий правовий характер. Окремо варто виділити два аспекти його роботи: з одного боку, це виконання функцій конституційного контролю, з другого – здійснення цих повноважень саме через Конституційний Суд України як судовий орган. Загалом можна сказати, що на сьогодні інститут конституційної юстиції набув універсального характеру – він властивий більшості сучасних держав. Окрім того, він став неодмінною складовою частиною демократичної правової держави, найдієвішою правовою гарантією верховенства права та основним компонентом системи його правового захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кельман М. С. (2001). Конституційний контроль як забезпечення конституції в національних правових системах континентального права. Автореф. дис. Ph.D. Право науки. К. С. 9–21.
2. Савенко М. (2011). Конституційний контроль змін до Конституції України. *Вісник Конституційного Суду України*. № 4–5. С. 179–184.
3. Тесленко В. К. (1997). Конституційні засади організації та діяльності Конституційного Суду України. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України*. Т. 8. К. С. 38–43.
4. Ладиченко В. В. (1998). Подільське самоврядування: теорія і практика. К.: Україна. С. 27–34.
5. Мурашин Г. О. (1997). Конституційні засади організації та діяльності Конституційного Суду України. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України*. Т. 8. К. С. 38–46.
6. Кордун О. (2001). Повторення спеціалізованих органів конституційного контролю: світовий досвід і Україна. *Людство і політика*. № 2. С. 15–34.
7. Гарліцький Л. (2000). Правовий статус суддів Конституційних Судів в країнах національних правових систем континентального права. *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Вип. 7. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Спілка юристів України; Видавничий Дім “Юридична книга”. С. 165–169.
8. Селіванов В. (2000). Органи конституційного контролю як засіб захисту Конституції. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ при НАВС України*. Вип. 2. С. 13–18.
9. Гергелійник В. О. (1999). Конституційний Суд у системі контролюючих органів: теоретичні аспекти. *Право України*. № 5. С. 84–91.
10. Тихий В. (1994). Структурні елементи західноєвропейської конституційної юрисдикції. *Сучасний німецький конституційний аналіз*. К. С. 22–26.
11. Тесленко В. (2021). Інститут конституційного контролю в державах романо-германської правової системи: історико-порівняльний аналіз. Дис. ... д-ра філ. Спец. 081 “Право”. Київ. 256 с.
12. Крусян А. Р. (2016). Конституційний контроль та процеси політико-правових перетворень в сучасній Україні. Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві: збірка матеріалів міжнародної конференції, присвяченої 20-річчю Конституційного Суду України. Київ: ВАІТЕ, С. 68–74.

REFERENCES

1. Kelman, M. S. (2001). *Constitutional control as a constitutional safeguard in national legal systems of continental law*: Ph.D. dissertation in law. K. P. 9–21. [In Ukrainian].
2. Savenko, M. (2011). *Constitutional control of amendments to the Constitution of Ukraine*. *Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine*. No. 4–5. P. 179–184. [In Ukrainian].

3. Teslenko, V. K. (1997). *Constitutional principles of organization and activity of the Constitutional Court of Ukraine. The rule of law: Yearbook of scientific works of the V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine*. Vol. 8. K., P. 38–43. [In Ukrainian].
4. Ladychenko, V. V. (1998). *Podil self-government: theory and practice*. K.: Ukraine. P. 27–34. [In Ukrainian].
5. Murashyn, H. O. (1997). *Constitutional Principles of Organization and Activity of the Constitutional Court of Ukraine. The rule of law: Yearbook of scientific papers of the V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine*. vol. 8. K. P. 38–46. [In Ukrainian].
6. Kordun, O. (2001). *Repetition of specialized bodies of constitutional control: world experience and Ukraine. Humanity and Politic*. No. 2. P. 15–34. [In Ukrainian].
7. Garlitsky, L. (2000). *Legal status of judges of Constitutional Courts in the countries of national legal systems of continental law. State and law: Collection of scientific papers. Legal and political sciences*. Issue 7. K.: V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine; Union of Lawyers of Ukraine; Yurydychna Knyha Publishing House. P. 165–169. [In Ukrainian].
8. Selivanov, V. *Bodies of constitutional control as a means of protection of the Constitution. Bulletin of the Lviv Institute of Internal Affairs at the National Academy of Internal Affairs of Ukraine*. 2000. Issue 2. Pp. 13–18.
9. Gergeliynyk, V. O. (1999). *Constitutional Court in the system of controlling bodies: theoretical aspects. Law of Ukraine*. No. 5. P. 84–91. [In Ukrainian].
10. Tykhyi, V. (1994). *Structural elements of the Western European constitutional jurisdiction. Modern German constitutional analysis*. K. P. 22–26. [In Ukrainian].
12. Teslenko, V. (2021). *Institute of constitutional control in the states of the Romano-Germanic legal system: historical and comparative analysis*. Doctoral dissertation. Specialty 081 “Law”. Kyiv. 256 p. [In Ukrainian].
12. Krusian A. R. (2016). *Constitutional control and processes of political and legal transformations in modern Ukraine*. Constitutional Control and Processes of Democratic Transformation in Modern Society: Collection of Materials of the International Conference Dedicated to the 20th Anniversary of the Constitutional Court of Ukraine. Kyiv: VAITE, P. 68–74. [In Ukrainian].

Дата надходження статті: 18.01.2025 р.

Mykhailo KELMAN

Lviv Polytechnic National University,
Educational and Research Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Professor of the Theory of Law
and Constitutionalism Department,
Dr. habil. (Law), Full Professor
mykhailo.s.kelman@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-4393-4626

CONSTITUTIONAL JUSTICE AS A FACTOR OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF UKRAINIAN CONSTITUTIONALISM (part 2)

Over the twenty-nine years of its existence, the Constitutional Court of Ukraine has attracted a lot of criticism from the authorities and society, largely due to the imperfections in the legislation governing its activities.

Constitutional control is a set of legal means by which the implementation of constitutional norms is ensured, the procedure for verification of acts of power, including general norms, is carried out, and in case of contradiction to the Constitution, the lower-level norms adopted in accordance with them are

declared unconstitutional. The basis of this control is compliance with the principle of constitutional supremacy. Constitutional review is a topic of great importance in the study of not only constitutional law, but also other branches of law. In order to understand the control mechanism, it is necessary to find out what norms this mechanism will affect. In general, it can be said that primary norms, regardless of which ones are based on the Constitution itself, are the normative means subject to such control.

Thus, control (vertical compatibility analysis) stems from the rigidity and supremacy of the Constitution, which implies the concept of normative scaling, where the Constitution occupies the top of the pyramid, being the basis for the validity of all other norms. The exercise of constitutional control is possible only if there is a constitution as such, while the norms of the constitution must be formally defined and have higher legal force than the norms of all other acts. The main object of constitutional control is the Constitution, and the sole task of the Constitutional Court of Ukraine is to guarantee the supremacy of the Constitution of Ukraine as the Basic Law of the state throughout Ukraine. The Constitutional Court of Ukraine as the body exercising this control guarantees the supremacy of the Constitution of Ukraine and ensures constitutional legality based on the rule of law, which is important for the formation of the legal framework for modern transformations in the state and society.

Keywords: constitutional proceedings, constitutional control, constitutional justice, rule of law, public authorities, legal force, legal systems, constitutional regulation, regulations, decisions.